

громадянському суспільстві. Україна в цьому питанні може спиратися на багатий досвід країн Європейської спільноти, США та Канади. В електронному уряді вся сукупність зовнішніх та внутрішніх зв'язків підтримується та забезпечується відповідними інформаційно-комп'ютерними технологіями.

Отже, об'єктивні процеси сучасного розвитку суспільства, а саме процеси глобалізації, постійне ускладнення та зростання різних форм комунікації, передачі й обробки інформації, роблять великий вплив на формування нових концепцій праворозуміння, зокрема, на основі комунікативного підходу.

Література

1. Поляков А. В. Общая теория права. Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода / А. В. Поляков. – СПб.: Издательский Дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2004. – 864 с.

2. Токарська А. С. Правова комунікація: теорія і її практика / А. С. Токарська // Журнал східноєвропейського права. – 2016. – № 25. – С. 38-44.

3. Соснін О. В. Комунікативна парадигма суспільного розвитку: навч. посіб. / О. В. Соснін, А. М. Михненко, Л. В. Литвинова. – К.: НАДУ, 2011. – 220 с.

УДК 342.56(043.2)

Чеботок Д. С., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ,
Науковий керівник: Череватюк В. Б., к.і.н., доцент

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИТОКІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Поняття «верховенство права» увійшло в обіг національної юриспруденції із прийняттям Конституції України 1996 року. Тому це явище можна назвати новим для України, хоча воно і має давню історію, яка починає свій відлік ще з античних часів.

Проблематика «ідеальної держави», «панування закону» досліджували такі видатні мислителі та вчені тієї епохи як Платон, Аристотель, Цицерон та інші. В епоху «Просвітництва» питання «природного стану», «походження держави», «суспільного договору», «народного суверенітету» з'ясовували такі діячі як Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є та інші. Праці зазначених та багатьох інших вчених стали ідеологічним підґрунтям класичної концепції верховенства права, яку наприкінці ХІХ ст. сформулював професор школи права

Оксфордського університету Альберт Дайсі. Основоположними елементами зазначеного явища англійський класик називав: а) заперечення свавільної влади; б) рівність перед законом; в) конституційне право, яке є наслідком прав особи, а не їх джерелом.

Ідеал верховенства права став нині найпопулярнішим у всьому світі. До нього постійно звертаються політичні діячі не лише Заходу, для якого верховенство права традиційно є однією з найвищих демократичних цінностей, а й Сходу (включаючи комуністичний Китай), Півдня і Півночі. Він став найважливішою складовою міжнародних актів, особливо присвячених правам і свободам людини і громадянина. Все частіше верховенство права як принцип фіксують у національних конституціях і законах, ним активно оперують міжнародні й національні суди.

Верховенство права, як визначав Ж. Бреннана, голова Верховного Суду Австралії 1995–1998 рр., як повітря: допоки воно є – чисте і вільне – ми не замислюємося про його наявність. Проте як тільки верховенство права «засмічується» або «обмежується його доступ», ми відчуваємо задуху. Тому в умовах демократії верховенство права не може бути реалізоване за допомогою грубої сили. Його втілення в життя є можливим тільки завдяки суспільному визнанню законів і через громадську довіру до тих інституцій, які встановлюють такі закони і здійснюють контроль за їх застосуванням. Громадська довіра до вказаних інституцій має базуватися на належному здійсненні ними своїх функцій [4, с. 209].

Сам термін «верховенство права» вперше вжив у ХІХ столітті британський юрист А. Дайсі. Згідно з А. Дайсі словосполучення *rule of law* має 3 значення: 1) відсутність в уряді сварливих повноважень карати громадян або вчиняти дії, спрямованих проти життя та власності; 2) підкорення будь-якої людини, незалежно від її статусу, загальному закону та судам загальної юрисдикції; 3) виділ духу законності, під яким розуміється особлива властивість англійських інститутів, а саме те, що захист прав індивідів походить не з загальних, абстрактних конституційних принципів, а встановлюються судами при розгляді конкретних справ.

Такі підходи було покладено в основу багатьох концепцій верховенства права, що згодом формулювалися західними юристами.

З середини ХХ ст. та до нашого часу, принцип верховенства права продовжує залишатися актуальною проблемою і в юридичній науці зарубіжних країн. Вимоги щодо його утвердження та дотримання були закріплені в багатьох міжнародних договорах, угодах, деклараціях та хартіях, статутах та документах провідних міжнародних (наприклад, ООН) та європейських регіональних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ та ін.). Вперше науково-експертним органом Ради Європи, як Венеціанська Комісія, у 2011 р. було схвалено фундаментальну доповідь «Верховенство права», в якій найширше представлено позиції основних європейських

міжнародних структур, а також відомих фахівців із проблематики верховенства права. А в 2012 р. на осінній сесії Генеральної Асамблеї ООН було затверджено «Декларацію Народи на високому рівні щодо верховенства права на національному і міжнародному рівнях» [3, с. 288].

У 1996 р. Україна була конституційно проголошена правовою державою, тому це явище є відносно новим для України. Вперше в історії до Конституції України було включено положення про визнання і дію принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8), у вітчизняній юридичній науці відразу ж розпочалися спроби дати загальнотеоретичне роз'яснення змісту цього, тоді новітнього для нас правового принципу [1].

Як зазначає проф. М. Козюбра, на адресу верховенства права «лунають панегірики із вуст державних і політичних діячів України, без нього не обходиться жодна програма численних політичних партій, термін «верховенство права» широко використовується в законодавчій практиці, у рішеннях Конституційного Суду України. Верховенство права стало одним із найактуальніших предметів наукового дискурсу; до його проблем все частіше звертаються не лише правознавці, а й політологи, філософи, соціологи, представники інших галузей гуманітарного знання» [5, с. 251].

На думку С. Головатого, сутність верховенства права полягає в обмеженні політичної влади. Його ототожнюють з основоположними принципами лібералізму і демократії, складовими елементами яких виступають: принцип поділу влади; принцип законності; принцип юридичної рівності; визнання свободи особи; судовий контроль над законодавчою і виконавчою гілками влади; взаємозв'язком між правом і мораллю [2, с. 1629].

Отже, верховенство права є вищій принцип міжнародного права, який є показником демократизму, законності, захисту миру. Принцип верховенства права полягає в забезпеченні балансу інтересів у відносинах індивідів, індивіда з суспільство, громадянина з державою, яке ґрунтується на підставі правових норм.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 15 травня 2014 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2014. – 56 с.

2. Головатий С. П. Верховенство права: український досвід. – У 3-х т. / С. П. Головатий. – К.: Фенікс, 2006. – Т. 3. – 1747 с.

3. Загальнотеоретична та історична юриспруденція / за заг. ред. О. В. Петришина // Правова доктрина України: у 5 т. – Х.: Право, 2013. – Т. 1. – 976 с.

4. Оніщенко Н. Верховенство права та законність як принципи адміністративного судочинства: взаємозв'язок та взаємозалежність / Н. Оніщенко, С. Сунегін // Вісник Вищого адміністративного суду України. –

2014. – № 2. – 501 с.

5. Козюбра М. І. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна / М. Козюбра // Збірник наукових статей. – К.: Дух і літера, 2013. – 608 с.

УДК 340.1(043.2)

Юрченко Я. Ю., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Головка С. Г., к.і.н., доцент

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ – ВИДАТНИЙ ДЕРЖАВОТВОРЕЦЬ

Часи Ярослава Мудрого увійшли в історію вітчизняного державотворення як період розквіту Руської Землі, піднесення її економічної і політичної могутності, поширення християнської віри, її світогляду, становлення цивілізованого суспільства.

Актуальний заповіт Ярослава Мудрого проповідував єдність, працю на користь своєї землі, відстоював право на свою землю і заперечував зазіхання ворогів – варягів. Він підказує, як треба жити і сьогодні, бо мудрість – вічна, вона не змінюється з часом. Це означає, що заповіт Ярослава не втратив важливості й на сучасному етапі розвитку держави.

Князь Ярослав Володимирович (Ярослав Мудрий) – один з найвизначніших державних діячів Київської Русі, яка за роки його правління досягла апогею свого розвитку. Він розширив і зміцнив її кордони, що простяглись від Балтійського до Чорного морів та від річки Оки до Карпатських гір. Було засновано низку великих міст по всій Русі, а також розбудовано столицю – древній Київ [1].

За часів князювання Ярослава Руська держава досягла апогею в політичному, економічному і культурному розвитку. Всі свої зусилля князь Ярослав зосередив на розв'язанні проблем внутрішньої розбудови держави. За це історики називають його «князем-будівничим», «князем - просвітителем».

Жорстоко розправившись з тими, хто чинив йому опір, Ярослав відновив централізацію держави. Крім того, він удосконалив державний апарат, пом'якшивши данину, що дало поштовх до пожвавлення розвитку сільського господарства та промислів.

Основним вектором у зовнішній політиці залишався візантійський. З Візантією спочатку встановилися дружні стосунки, але зміни, що відбулися у русько-візантійській політиці, стали причиною походу проти Візантії у 1043 р. Він був невдалим і фактично став останнім візантійським походом русичів. Ярославові вдалося встановити хороші